

Birds of the High Andes

NIELS KAARE KRABBE

Under Jons studier af lappedykkere i Peru (se kapitel 1) gik det op for ham, at området var verdens vigtigste evolutionscenter, men en udforskning heraf var besværliggjort af manglen på en håndbog. Derfor besluttede han sig for at skrive en bog om fuglene i de højere dele af Andesbjergene, som samlede al den eksisterende viden om områdets fugle. En dag jeg mødte ham på museet, spurgte han mig, om jeg ville være med til det. Jeg var lige vendt hjem efter en længere fugletur i Sydamerika, hvor jeg havde mødt teamet fra Louisiana State University, som kendte alt til fuglene i Peru, og som arbejdede på en bog over Perus fugle, en bog der i øvrigt endte med først at udkomme 26 år senere. Jeg syntes ikke, at hverken Jon eller jeg kendte fuglene godt nok til sådan at skrive en bog om dem, men Jon var fast besluttet på at skrive den, så det endte med at jeg indvilligede, ikke mindst fordi jeg anså ham for at være verdens bedste fugletegner. Han skulle tegne illustrationerne og skrive både indledningen og teksten til non-passeriformes, mens jeg skulle skrive teksten til spurvefuglene. Vi fastsatte den nedre højdegrænse til 2500 m og mente, at vi skulle have ca. 500 arter med, men som arbejdet skred frem, viste det sig at blive til næsten 1000. Der var megen litteratur, der skulle granskes, og mange museumssamlinger, der skulle gennemgås, men det var også bydende nødvendigt at rejse mere i Andes for at lære arterne bedre at kende.

I felten

Jon studerede de flyveudygtige lappedykkere i Titicacasøen og Juninsøen i 1970'erne. Fra Juninsøen fortæller han, at han spurgte en lokal om, hvordan man kom ud til søbredden gennem det sumpede terræn. "Det kan man slet ikke", var svaret. Jon pegede så ud mod bredden og spurgte, hvordan de fiskere så var kommet derud. "Jamen de er lokale", var svaret. Jon fandt derud og camperede på en flydende ø af kogleaks i længere tid.

Vores første fælles ekspedition var i 1983-84, hvor vi rejste sammen på telttur i Peru, Bolivia og Argentina. Vi tog først op gennem Santa Eulaliadalen i Limadistriktet til en sump i 4600 m højde, hvor vi tilbragte to nætter og så to legendariske fugle: Hvidbuget Cinclodes og Diadembrokfugl. Så videre til Juninsøen, hvor Jon viste vejen ud til bredden, og hvor vi kunne se den endemiske

lappedykker på nært hold. I Carpishbjergene lejede vi muldyr og guide og vandrede en hel dag op til Bosque Unchog og camperede nogle dage.

Der var eventyrlig smukt. Vi så en masse fugle, blandt andre nogle nybeskrevne arter. Ja, vi fandt også en helt ny tapaculo, men det gik ikke op for os før næsten 40 år senere. De 3500 m følte nærmest som 'borgerlige' højder efter nætterne langt højere oppe. Vi var også nogle dage længere nede i Carpishbjergene og tog en afstikker til De Blå Bjerge mod øst, hvor vi stiftede bekendtskab med nogle arter, der kun sjældent kommer op i den tempererede zone.

Fra Lima fløj vi til Cuzco, hvor vi var en uges tid i polylepisskov og fugtig skov omkring Abra Málaga. Vi var også nogle dage i Bosque Ampay i Apurimac-provinsen, blandt andet for at se den endemiske Apurimacrådiale, som dog viste sig ikke at adskille sig fra Azaratrådiale på andet end antallet af halefjer, en karakter der i øvrigt varierer mellem andre underarter. Vi fortsatte videre til Puno, hvor vi fejrede juleaften i Cuyocuyo med en rædsomt sød og enormt stor flaske rødvin. Derfra videre til Yungas i Bolivia. Ved Laguna Pozuelos i det norvestlige Argentina slog vi telt op i en tør floddal. Om natten regnede det mere end det havde gjort i 10 år, og en dæmning højere oppe bristede. Vi vågnede og så vores skindlagte fugle flyde rundt i 10 cm vand omkring teltet, som vi så måtte slæbe med alting i henover små kaktusser til et højere sted i buldrende mørke. Om morgenen fandt vi vores feltkøkken mm. halvt begravet i muddret. Vi afsluttede turen sammen på det stormomsuste plateau mellem Lago Stroebel og Lago Cardiel i Patagonien, hvor vi fandt en masse Hættelappedykkere. Det plateau var et meget specielt sted. Et fuldstændig fladt lavaplateau, men med hundredvis af små kratersøer, som man først så, når man stod på kanten af dem, og som havde alle mulige farver – røde, gule, grønne, blå og hvide på grund af varierende mængder af alger og opslemmet ler.

Det var en fornøjelse at rejse med Jon. Han var altid i godt humør, når han ellers havde fået tid til at vågne, og i krisesituationer (hvor man virkelig lærer folk at kende) bevarede han altid roen og humøret og viste sig som en sand ven.

Han var ikke sådan at gøre bange. En dag vi krydsede en flod i Bolivia, viste vandet sig at være noget dybere, end vi vurderede, og strømmen tog jeepen og hvirvlede

os hen over store sten ned mod et vandfald. Til alt held gik motoren ikke i stå og hjulene fik fat i bunden lige inden faldet, så vi kunne køre op på bredden. Jeg sad og rystede af skræk i halvanden time efter, men Jon holdt en *stiff upper lip*, ligesom hans kemilærer i skolen havde gjort en dag, hvor eleverne havde kommet trinitroiodid på måtten, der spruttede af små eksplosioner under lærerens sko, da han trådte ind og uden at fortrække en mine tørt konstaterede: "nitrificert". Om aftenen samme dag som sejlturen med bilen sad vi foran vores telte og kiggede på en kolonne af bladskærmyrer, der havde bo i nærheden. Vi undrede os over, at nogle af dem bar blå blade, og pludselig gik det op for os, at det var teltdug, de gik med. De havde klippet 7-8 næsten perfekt cirkulære, 4-5 cm store huller i et af vores telte, som hurtigt blev flyttet. Også vores madpose havde de klippet i små stykker, som de havde båret væk.

Jon har alle dage været en vovehals. I Patagonien vandrede han glad afsted ud i ukendt område og blev fanget af natten i iskoldt stormende vejr uden at ane, hvor han var. Først da vi sendte nødraketter op, fandt han tilbage. Men han var så hårdfør, at han nok havde overlevet natten alligevel. På en senere ekspedition, i 1987, blev han ligeledes fanget af mørket, men det var på Titicaca-plateauet i Puno, hvor temperaturen falder til minus tyve grader om natten. Der var det tvivlsomt, om han ville have overlevet, hvis han ikke havde haft et redningstæppe.

En af de ting der gjorde, at Jon og jeg gik så godt i spænd i felten, var, at vi begge betragtede mad som et nødvendigt onde, man ikke skulle bruge for meget tid på. Vi kunne knokle hele dagen uden tanke på kalorier. I Cochabamba skindlagde vi nærmest uden stop i dagevis. Jeg var lidt af en 'pyse' og nød både kaffe og smøger, men Jon indtog højst lidt vand – og det endda modvilligt. Vi tyggede lidt på noget bambus, da vi var rundt for at tjekke net, men det var for besk. Det var vist i øvrigt lige i nærheden af stedet hvor Jon og Jan Bolding på en senere tur løb ind i et kokainlaboratorie (egentlig mest bare et badekar) i skoven og måtte fortrække skyndsomt for ikke at blive skudt.

Polylepisskove

I 1987 var vi sammen i Sydamerika igen, denne gang med en større skare, der foruden ornitologer også inkluderede en botaniker og en entomolog. Ekspeditionen var først og fremmest målrettet polylepisskove, men vi besøgte også andre habitater. *Polylepis* er en slægt af stedsegrønne buske og træer med små, tætsiddende blade og er endemisk for Andesbjergene. Polylepissko-

ve gror mest i relativt tørt terræn oppe over den egentlige trægrænse. Tidligere dækkede de store områder, men rydning til brændsel og systematisk afbrænding af græslandet har ført til, at de i dag kun findes som små isolerede pletter, overvejende i utilgængelige områder. En række fugle har specialiseret sig til *Polylepis*, mens andre også findes i *Gynoxys*-skov, der gror umiddelbart under *Polylepis*-zonen. Nogle af dem har dårlig spredningsevne og findes nu kun som små isolerede bestande, fx Gråbrystet Mejsetyran og Cuzcocincloudes, en indikation på at polylepisskovene en gang var vidt udbredte, mens andre fuglearter flyver rundt mellem de tilbageværende pletter, fx Kæmpekeglenæb.

Vi besøgte ca. 60 forskellige pletter af polylepisskov og indsamlede vævs- og blodprøver af over 1000 fugle på 1987-ekspeditionen. Der er nu planlagt en tur, der skal undersøge de samme pletter 35 år senere, men sikkert også mange af de pletter vi først er blevet klar over eksistensen af senere ved hjælp af Google Earth. Det er ikke til at bære at se, hvor tæt vi var på nogle fine store skovpletter i 1987 uden at vide det.

Den eneste gang jeg har set Jon virkelig trist, var i nogle dage i 1987, hvor nogle ekspeditionsmedlemmer var taget ned fra højlandet i Cuzco for at opleve Amazonskoven. Det betragtede Jon nærmest som mytteri. Det var en *Polylepis*-ekspedition, det skulle der ikke herske tvivl om. Kun få blev tilbage. Jon tog nogle dage alene op i noget polylepisskov syd for Abra Málaga, og derefter tog han og jeg til Apurímac, hvor vi fandt en ny tapaculoart. Det hjalp lidt på stemningen. Og de andre kom jo tilbage efter nogle dage, så vi kunne fortsætte til Bolivia. På Sajamavulkanen ind mod Chile, hvor *Polylepis* vokser højere oppe end noget andet sted, camperede vi i næsten 5000 m højde. Senere skulle vi høre, at den meget dårligt kendte og tilsyneladende meget sjældne Andeskat havde sin hule lige ved vores lejr.

Bogen

Jon malede nogle fantastisk gode tavler af fuglene. Ikke blot var fuglene nøjagtige i fjerdragten – altid tegnet efter et virkeligt eksemplar – men tavlerne var også kunsthåndværksmæssigt udformede, og hans fotografiske hukommelse satte ham i stand til at afbilde alle de arter, han havde set fuldkommen virkelighedstro. I andre felthåndbøger på den tid blev fuglene afbildede i stereotype stillinger og uden sans for den enkelte arts positioner. Tavlerne var så gode, at flere af dem senere er blevet brugt i andre værker.

Jon skrev også de mange indledende kapitler, som blandt andet går i detaljer med både geologi, botanik og

artsdannelse foruden at indeholde en historisk gennemgang af udforskningen af fuglelivet i Andesbjergene.

I efteråret 1989 blev *Birds of the High Andes* sendt til trykning, og i 1990 udkom den. Selvom tanken fra starten havde været at skrive en handy felthåndbog, så endte det med at blive til en temmelig tung sag. Det havde flere årsager. Dels havde den som nævnt mange flere arter med, end vi havde regnet med fra starten, og dels havde den en meget lang indledning. Den havde også beskrivelser og udbredelser af alle underarterne såvel som en udførlig referenceliste, hvilket mere gjorde bogen til et videnskabeligt opslagsværk. Alligevel havde mange den med i felten, både fordi mange af fuglene ikke var illustreret i nogen anden bog, og fordi tavlerne er så nøjagtige.

Både Jon og jeg fortsatte vores interesse for Andesbjergenes fugle. I 1989 tog Jon alene til Peru for at finde polylepisskove i Apurímac. Det var en lang og hård tur, men han fandt nogle gode skovpletter med både Gråbrystet Mejsetyran og Cuzcocinclodes.

En anden af Jons strabadsrige ture var hans tur med Sjoerd Mayer i Chuquisaca i Bolivia i 1992. I næsten en måned vandrede de 400 km hen over en endeløs række

af bjergrygge, der ligger parallelt langs med Andes, og som er et af de stejleste terræner på Jorden.

Jon har en meget streng arbejdsdisciplin og er god til at bevare fokus og overblik. Jeg kender ingen, der som han kan få så meget fra hånden og alligevel finde tid til venner og familie.

Udvalgte referencer

- Fjeldså, J. 1993: The avifauna of the *Polylepis* woodlands of the Andean highlands: conservation priorities based on patterns of endemism. – *Bird Conserv. Int.* 3: 37-55.
- Fjeldså, J. 2002: *Polylepis* forests – vestiges of a vanishing ecosystem in the Andes. – *Ecol. Monogr.* 8: 111-123.
- Fjeldså, J. 2007: The relationship between biodiversity and population centres: the high Andes region as an example. – *Biodivers. Conserv.* 16: 2739-2751.
- Fjeldså, J. & N. Krabbe 1990: *Birds of the High Andes*. – Zoological Museum, University of Copenhagen.
- Fjeldså, J. & C. Rahbek 1997: Species richness and endemism in South American Birds: implications for the design of networks of nature reserves. Pp. 466-482 in W.F. Laurance, R. Bierregaard & C. Moritz (eds): *Tropical Forest Remnants: Ecology, Management and Conservation of Fragmented Communities*. – Univ. Chicago Press.
- Fjeldså, J., R.C.K. Bowie & C. Rahbek 2012: The role of mountain ranges in the diversification of birds. – *Annu. Rev. Ecol. Evol.* 5. 43: 249-56.

Meget af udforskningen af det høje Andes i 1987 foregik i over 4000 m højde. Foto: David Boertmann.